

Przypadki kryminalne

Oblicza *Dextera*

Dyskusja nad
sprawstwem, winą, karą

Pod redakcją naukową
Joanny Stojer-Polańskiej
Pauliny M. Wiśniewskiej

Przypadki kryminalne

Oblicza Dexter

Dyskusja nad sprawstwem, winą, karą

Przypadki kryminalne

Oblicza Dextera

Dyskusja nad sprawstwem, winą, karą

Pod redakcją naukową
Joanny Stojer-Polańskiej
Pauliny M. Wiśniewskiej

ilustracje Dariusz Piekarski

SILVA
RERVM

Poznań 2021

Recenzja naukowa

dr hab. Aleksandra Wentkowska, prof. UŚ

mł. insp. Małgorzata Puzio-Broda, Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych KGP

UWAGA! Publikacja zawiera drastyczne treści!

© 2021 by Wydawnictwo Naukowe SILVA RERUM

All rights reserved

ISBN 978-83-66353-86-2 – Książka w miękkiej oprawie

ISBN 978-83-66353-87-9 – Publikacja elektroniczna online lub do ściągnięcia

Wydanie I: Wydawnictwo Naukowe SILVA RERUM

www.wydawnictwo-silvarerum.eu

Poznań 2021

Redakcja naukowa – dr Joanna Stojer-Polańska, dr Paulina M. Wiśniewska

Redaktor prowadzący – dr Magdalena Zdrowicka-Wawrzyniak

Korekta – dr Anna Surendra, dr Sebastian Surendra

Tłumaczenie na j. angielski – Claudia Babat

Fotografie w tekstach dostarczone przez Autorów

Projekt okładki – Studio Graficzne SILVA RERUM

Skład i łamanie – Studio StrefaDTP

Ilustracja na I stronie okładki – Dariusz Piekarski

Grafiki i ilustracje wewnątrz publikacji – Dariusz Piekarski

«Nauczycielu dobry, co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne?»
Jezus mu rzekł: «Czemu nazywasz Mnie dobrym?
Nikt nie jest dobry, tylko sam Bóg.

Ewangelia wg św. Marka, 10, 17-18

Spis treści

Biogramy	9
<i>Joanna Stojer-Polańska, Paulina M. Wiśniewska</i>	
Wstęp	13
<i>Joanna Stojer-Polańska, Paulina M. Wiśniewska</i>	
Introduction	17
<i>Paulina M. Wiśniewska</i>	
Casus Dexter a – rzecz o przemianie psychopaty w człowieka w kontekście społecznym	21
Kim jest przestępcą? Ujęcie kryminalistyczne, kryminologiczne, prawnokarne i społeczne.....	39
<i>Ewa Wach</i>	
Czy „dobre uczynki” sprawcy po zbrodni zmniejszają jej skutki? Czy „złe dzieciństwo” czyni sprawcę mniej winnym? Analiza winy i kary na podstawie przypadków opiniowania sądowo-psychologicznego.....	41
<i>Rafał Skręt</i>	
Kuratelą sądową w multirecydywę. Studium indywidualnego przypadku....	57
<i>Krzysztof Nowakowski</i>	
Czy „psychopatyczny” zawsze oznacza „kryminogenny”? O trudnościach w badaniach nad psychopatią i przestępczością.....	87
<i>Grażyna Manjura-Niškiewicz</i>	
Piękny i Bestia – różne oblicza człowieka.....	97
<i>Wojciech Glac</i>	
Zanim się ujawni – o biologicznych predyspozycjach do zachowań przestępczych	107

<i>Olga Derwisz</i> Przypisanie winy nieletniemu sprawcy czynu zabronionego	115
Poszukiwania zaginionych osób.....	123
<i>Aneta Bańkowska</i> Tylko nie samobójstwo. Dlaczego tak trudno uwierzyć, że śmierć nie była zagadkowa?	125
<i>Maciej Rokus</i> Podążanie oczami podejrzanego i zaginionego w działaniach GSP RP	133
<i>Marcin Szewczak</i> Zaginał „Prawdziwy Anioł”	143
<i>Dawid Serafin</i> Dziennikarstwo śledcze a niewyjaśnione sprawy sprzed lat.....	151
Ciemna liczba przestępstw – pozycja sprawcy i ofiary	161
<i>Małgorzata Wojciechowska</i> Czy „dobre intencje” matki usprawiedliwiają krzywdzenie dziecka? Analiza spraw dotyczących fałszywych oskarżeń o wykorzystanie oraz opis przypadku	163
<i>Agnieszka Haś, Tomasz Rajtar</i> Dziecko jako podejrzany lub oskarżony w procesie karnym – sprawca czynu czy także osoba wymagająca szczególnej ochrony z uwagi na wiek? ...	181
<i>Tomasz Rajtar, Agnieszka Haś, Ewa Wach</i> Powołani, by pomagać – trudności związane z psychologicznym opiniowaniem w sprawach dotyczących osób wykonujących zawody zaufania publicznego.....	199
<i>Hanna Cichocka</i> Istota śladów na duszy i ich realizacja w świetle dowodów w procesie karnym	217
<i>Bogdan Michalec, Danuta Piniewska-Róg, Joanna Stojer-Polańska</i> Zamiast zakończenia – zaklinanie rzeczywistości	229
Bibliografia	237

Biogramy

Aneta Bańkowska – psycholożka, seksuolożka. Od 2017 r. jest związana z Fundacją ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, gdzie pracuje z rodzinami osób zaginionych i osobami doświadczającymi kryzysu psychicznego. Od wielu lat związana z mediami, publikowała autorskie cykle w Wirtualnej Polsce i Gazeta.pl.

Hanna Cichocka – studentka prawa na Wydziale Prawa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu SWPS, do jej zainteresowań naukowych należą zagadnienia obejmujące badanie ciemnej liczby przestępstw oraz psychologicznej strony czynu zabronionego.

Olga Derwisz – doktor nauk prawnych, prawnik w specjalności prawo karne materialne, prokurator. Do jej zainteresowań naukowych należą m.in. odpowiedzialność za przestępstwa wojenne oraz zagadnienie winy w prawie karnym.

Wojciech Glac – adiunkt w Pracowni Neurobiologii Katedry Fizjologii Zwierząt i Człowieka Uniwersytetu Gdańskiego. Jego wielką pasją jest popularyzacja wiedzy o mózgu – od 10 lat organizuje Dni Mózgu w Trójmieście, każdego roku prowadzi kilkadziesiąt wykładów popularyzujących neurobiologię. Laureat nagrody Popularyzator Nauki w kategorii Naukowiec w prestiżowym konkursie Popularyzator Nauki organizowanym przez Serwis Nauka w Polsce PAP i Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Agnieszka Haś – doktor nauk humanistycznych z zakresu psychologii, biegły Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie. Interesuje się szczególnie problematyką dzieci – świadków pokrzywdzonych w sprawach o przestępstwa z użyciem przemocy oraz problematyką rodzinną i nieletnich. Wykładowca działającego przy IES Centrum Edukacyjnego Nauk Sądowych, Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uniwersytetu SWPS.

Grażyna Manjura-Niśkiewicz – doktor nauk prawnych i absolwentka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jest etatowym członkiem Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Katowicach. Ma doświadczenie w branży szkoleniowej (długoletnia współpraca z Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej w Warszawie), dydaktycznej i publicystycznej (autorka m.in. *Komentarza do ustawy o dodatkach mieszkaniowych*,

który doczekał się kilku wydań). Zawodowo związana z administracją samorządową. Od kilku lat interesuje się wiktymologią, a w szczególności ofiarami gwałtu, przemocy w rodzinie i ich wiktymizacją wtórną, a także związkami ofiary ze sprawcą przestępstwa.

Bogdan Michalec – emerytowany funkcjonariusz Wydziału Kryminalnego KWP w Krakowie. Współtwórca krakowskiego „Archiwum X”, którego celem jest wykrywanie zabójstw z tzw. ciemnej liczby. Filozof procesu wykrywczego. Autor publikacji naukowych z zakresu procesu wykrywczego zabójstw sprzed lat. Współzałożyciel kanału „Polskie Archiwum X” na YouTube, gdzie prezentowane są zagadnienia związane z ciemną liczbą przestępstw.

Krzysztof Nowakowski – doktor nauk społecznych w zakresie psychologii, kierownik Katedry Psychologii Sądowej i Psychokryminologii Akademii Ignatianum w Krakowie, autor kilkunastu publikacji oraz uczestnik ponad dwudziestu konferencji naukowych krajowych i międzynarodowych, zainteresowania naukowe: psychologia sądowa i psychologia kliniczna ze szczególnym uwzględnieniem osobowościowych czynników ryzyka przestępczości

Dariusz Piekarski – emerytowany pracownik Laboratorium Kryminalistycznego KWP w Krakowie, absolwent ASP w Krakowie. Artysta plastyk.

Danuta Piniewska-Róg – doktor nauk medycznych, biegły z zakresu genetyki sądowej, pracownik Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej UJ Collegium Medicum w Krakowie. Do jej zainteresowań naukowych należy m.in. badanie genetycznych predyspozycji u ofiar samobójstw dokonanych. Wykładowca Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury oraz nauczyciel akademicki prowadzący działalność dydaktyczną na Wydziale Lekarskim i Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Członek Polskiego Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii.

Tomasz Rajtar – psycholog, pedagog, biegły Instytutu Ekspertyz Sądowych, adiunkt. Szczególnie interesuje go problematyka niedostosowania społecznego nieletnich, zwłaszcza dziewcząt, oraz zjawisko cyberprzemocy wśród młodzieży. Wykładowca działającego przy IES Centrum Edukacyjnego Nauk Sądowych. Prowadzi szkolenia dla pracowników wymiaru sprawiedliwości i OZSS oraz zajęcia dla studentów psychologii i pedagogiki.

Maciej Rokus – szef Grupy Specjalnej Płetwonurków RP, biegły sądowy przy Sądzie Okręgowym w Katowicach, zakres specjalności: bezpieczeństwo w ruchu na torze wodnym (utonięcia, wypadki jednostek pływających, wypadki podczas uprawiania sportów wodnych), prowadzenie badań w wodzie (poszukiwania z wykorzystaniem hydroakustycznych środków pomiarowych i nurków), metody poszukiwawcze, przeprowadzenie

poszukiwań ludzi lub zwłok na obszarach wodnych i terenach trudno dostępnych. Biegły z zakresu przeprowadzenia eksperymentów procesowych, mających na celu ustalenie przyczyny utonięcia. Biegły z zakresu bezpieczeństwa jednostek pływających. Kierownik prac podwodnych. Ukończył studia podyplomowe z zakresu prawa dowodowego na Uniwersytecie Jagiellońskim, uczestnik studiów podyplomowych gdyńskiej Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte na Wydziale Nawigacji i Uzbrojenia Okrętowego, uczestnik studiów podyplomowych z zakresu zarządzania sytuacją kryzysową w Szkole Zarządzania na Uniwersytecie Śląskim.

Dawid Serafin – dziennikarz Onetu. Współtworzący kanał „Polskie Archiwum X”. Zdobywca Mediatora w kategorii „Torpeda”. Czterokrotny laureat Nagrody Dziennikarzy Małopolski w kategorii „News”, „Dziennikarstwo interwencyjne”, „Dziennikarz Lokalny”. Zdobywca Zielonej Gruszki. Wyróżniony Polsko-Niemiecką Nagrodą Dziennikarską za reportaż multimedialny „Wysychamy”. Dwukrotnie nominowany do nagrody Grand Press w kategorii „News” oraz „Dziennikarstwo specjalistyczne”.

Rafał Skręt – kurator zawodowy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych w Sądzie Rejonowym w Sosnowcu, kurator specjalista, Sąd Rejonowy w Sosnowcu, absolwent Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (SPPwR). Ukończył szkolenie według programu „Rodzina” w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie. Członek Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Sosnowcu, członek Stowarzyszenia Mężczyźni Przeciw Przemocy i wiceprezes Śląskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych „Auxilium”. W 2017 r. wyróżniony brązowym medalem Ministra Sprawiedliwości „Zasłużony dla Wymiaru Sprawiedliwości”, a w 2019 r. odznaczony Wyróżnieniem Białej Wstążki w kategorii Wymiar Sprawiedliwości przyznawanym przez Fundację Jolanty Kwaśniewskiej „Porozumienie Bez Barier” oraz Centrum Praw Kobiet. Realizator programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy.

Joanna Stojer-Polańska – doktor nauk prawnych, kryminalistyk. Wykładowca akademicki z kryminalistyki, kryminologii, zwalczania przestępczości. Popularyzatorka nauki. Jej zainteresowania naukowe obejmują problematykę zaginięć, profilowanie sprawców zabójstw, samobójstwa oraz zapobieganie przemocy. W katowickiej filii Uniwersytetu SWPS prowadzi zajęcia poświęcone ciemnej liczbie przestępstw. Autorka książek dla dzieci o zwierzętach na służbie, o śladach kryminalistycznych oraz współautorka książki o pierwszej pomocy dla psów służbowych.

Marcin Szewczak – socjolog, profiler, praktyk od lat zaangażowany w poszukiwania zaginionych. Na stałe współpracuje z Policją, Strażą Pożarną, GOPR i WOT w zakresie profilowania psychologicznego i taktyki prowadzenia działań poszukiwawczych. W kręgu jego zainteresowań znajdują się szczególnie: dynamiczne profilowanie osób

zaginionych, a zwłaszcza osób, co do których istnieje prawdopodobieństwo, że popełnili samobójstwo, oraz sposoby i techniki zaopiekowania psychologicznego bliskich osoby zaginionej.

Ewa Wach – psycholog sądowy, pracownik Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie, ma rekomendacje dla biegłych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Specjalizuje się w opracowywaniu ekspertyz w sprawach karnych, w tym w zakresie wykorzystywania seksualnego, zeznań świadków oraz wyjaśnień podejrzanych i oskarżonych, profilowania nieznanymi sprawców przestępstw oraz samobójstw. Autorka licznych publikacji z tych dziedzin. Prowadzi zajęcia z tej tematyki na studiach podyplomowych oraz szkoleniach dla pracowników wymiaru sprawiedliwości.

Paulina Maria Wiśniewska – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce (WNPiD UAM), magister filologii polskiej i germańskiej (UAM), dziennikarka prasowa („Dziennik Poznański”, „Express Poznański”, „Murator”, „Wprost”, „Echo Miasta”, „My50+”, epoznan.pl, Winogrady.org, InterwencjePoznanskie.pl, Spoleczenstwo.com.pl) i telewizyjna (TVP Poznań). Nauczycielka, lektorka, wykładowca (WSPiA). Autorka licznych publikacji prasowych (artykułów, reportaży, felietonów), tłumaczeń oraz książek: *Hacker mózgu* (2000), *Polski polityk a polityczny etos* (2010) oraz *Wizerunek kobiety w mediach. Analiza porównawcza tematyki poświęconej kobietom w prasie polskiej i niemieckiej u schyłku pierwszej dekady XXI wieku* (2013). Wolontaryjnie współpracowała z fundacjami zajmującymi się ochroną praw zwierząt.

Małgorzata Wojciechowska – psycholog, biegła Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie, opiniuje zarówno w sprawach cywilnych, jak i karnych. Wykładowca działającego przy IES Centrum Edukacyjnego Nauk Sądowych, gdzie prowadzi szkolenia dla psychologów i pedagogów, a zwłaszcza dla pracowników Opiniodawczych Zespołów Sądowych Specjalistów. Członek Sekcji Psychologii Sądowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

Wstęp

Kolejne wydanie *Przypadków kryminalnych* nawiązuje do filmowej postaci Dextera. Człowieka, który służąc w Policji, w bardzo kontrowersyjny sposób zajmował się zwalczaniem przestępczości, eliminując tych zabójców, których nie pozwalały osadzić w więzieniu procedury, i tych, których obejmowała ciemna liczba przestępstw, a więc pozostawali nieuchwytni. Oczywiście tylko pozornie byli nieuchwytni, gdyż Dexter skutecznie wykrywał i zabijał złych ludzi. Nie czynił tego jednak, przestrzegając procedur postępowania karnego, które zachowywał za to podczas oficjalnej pracy technika kryminalistyki. Kierował się ustalonym wcześniej z ojczymem Harrym własnym kodeksem. Czy jego zachowanie może być usprawiedliwione?

W pierwszym tekście w książce opisana jest fabuła serialu i dylematy, które możemy rozważyć – w kontekście postrzegania Dextera jako bohatera czy też antybohatera. Jaki naprawdę jest człowiek? Co to znaczy, że znamy kogoś i czy faktycznie wiemy o naszych bliskich wszystko, co istotne? Dlaczego Dexter tak postępuje? To wpływ patologicznych doświadczeń z dzieciństwa czy wolna wola dorosłego człowieka? Czy w tej konkretnie sytuacji, w której znalazł się Dexter, można i należy postąpić inaczej? Oczywiście Dexter jest postacią fikcyjną i tylko punktem wyjścia do rozważań o sprawstwie, winie i karze.

Oceniamy człowieka przez pryzmat czynu, ale i okoliczności jego popełnienia. Często w jakiś sposób wyobrażamy sobie sprawcę przestępstwa. Najczęściej potępiamy za czyn kryminalny, ale bywa, że potrafimy przestępcę usprawiedliwić czy nawet sprawcy współczuć. Często dzieje się tak w sytuacji, kiedy ofiara przemocy staje się w późniejszym życiu sprawcą. Kiedy ktoś doświadczył przemocy, może ją później stosować. Czasami dziecko otrzymuje od opiekunów taki właśnie przemocowy wzór postępowania i rozwiązywania konfliktów, nie zna innego. Czy to je usprawiedliwia? Czy jeśli sprawca po czynie przyznaje się, żałuje, poddaje się resocjalizacji, to czy jest już innym człowiekiem? Czy nadal przestępcą? Każdą historię kryminalną można opowiedzieć przez pryzmat ofiary, ale i z perspektywy sprawcy – i w zależności od tego, która nas przekona, ocena tej samej sprawy może być różna.

To trudne, jak zdefiniować przestępcę w sensie społecznym. W sensie prawnokarnym wydaje się łatwiejsze, ale przecież żyjemy pośród sprawców przestępstw, bo nie wszyscy zostali ujawnieni i wykryci. Wszak ciemna liczba i przestępczość ujawniona, ale bez ustalenia sprawcy powoduje, że musimy mieć świadomość życia pośród spraw-

ców. Dla ilu z nich czyn był jednorazowy, a ilu z nich powtórzy zachowanie, bo nie spotkało się ono z reakcją i potępieniem? Z drugiej strony nawet osoby, które zostały ukarane i odbyły karę, mogą wrócić na drogę przestępstwa albo tak naprawdę nigdy z niej nie zejść. Co może sprawić, że resocjalizacja zadziała? Czy to jest decyzja człowieka, czy też splot okoliczności? Co z uwikłaniem człowieka w nieszczęśliwy zbieg wypadków? Przez jaki pryzmat oceniać: poczucia krzywdy, próby jej naprawienia, okoliczności łagodzących czy obciążających sprawcę oraz konsekwencji? Często jedno i drugie w sprawie się pojawiają.

Ciemna liczba obejmuje zdarzenia poza statystykami przestępczości, ale i te, które są błędnie zakwalifikowane. Ktoś może przestępstwa nie zgłosić, bo się boi czy wstydzi albo jest tak bezradny, że nie da rady zgłosić. Czasami człowiek zostaje uwikłany w przerastającą go sytuację w taki sposób, że nie ma nadziei na nic. Jest zastraszony, przerażony i bezradny. Często w wyniku działania sprawcy przestępstwa. Bywa, że taki stan trwa latami, kiedy ktoś doświadcza przemocy fizycznej czy psychicznej. Nie zawsze widać ślady świadczące o pokrzywdzeniu. Czasami ofiara nie prosi o pomoc, a nawet nie jest w stanie skorzystać z tej oferowanej.

Ofiara przestępstwa z ciemnej liczby bardzo się boi. Sprawcy, bo ten jest nieprzewidywalny, uzależnił ofiarę od stosowanej i dawkowanej latami przemocy. Boi się, że nikt jej nie uwierzy. Dlatego czasami tak nierozsądnie się zachowuje, tak długo milczy i chroni przestępcę. Boi się, często chroni nie tylko siebie – czasem sprawca szantażuje i grozi że zrobi krzywdę innym: zabije dzieci, psa. Grozi, że popełni samobójstwo. Czasami przez długi czas nikt z zewnątrz tego nie widzi. Bywa, że widzą wszyscy, ale nikt z tym nic nie robi.

Czasami jednak to organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości nie podejmują działań, które są konieczne, by wyjaśnić zdarzenie. Dzieje się tak choćby w przypadku zaginięć, które okazują się zabójstwami. Kiedy brakuje śladów materialnych, część spraw zostaje zapomniana. Bywa, że wracają do nich policyjne archiwa X. Zdarzeń tego rodzaju może w ogóle nie być w danych na temat przestępczości albo będą w rubryczce „czyny z art. 189 Kodeksu karnego, czyli bezprawne pozbawienie wolności”. Jest to próba zaklinalnia rzeczywistości, poradzenia sobie z czymś, co formalnie wydaje się trudne, choć w rzeczywistości może być oczywiste. W książce są opisane takie historie zaginięć, które najprawdopodobniej są zabójstwami.

Czasami trudne dzieciństwo sprawcy albo to, że nadal jest dzieckiem, wywołuje problemy z przywróceniem poczucia sprawiedliwości. Z jednej strony oczekujemy wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom i brak przypisywania winy dziecku, z drugiej wiemy, że jest możliwość dopuszczenia się zbrodni przez dziecko. Zbrodni w sensie społecznym, nie prawnokarnym. To również wyzwanie, z jakim należy się zmierzyć.

Bywa, że uprzednia karalność rzutuje na dalsze życie człowieka – w książce zawarto zarówno historię, kiedy stygmat przeszłości przylepiono człowiekowi, który się zresocjalizował, jak i przypadek, kiedy zabójca dopuścił się kolejnego czynu przeciwko

życiu, choć sądzono, że działalność przestępcza to już przeszłość. Skąd mamy wiedzieć, jaki jest człowiek? Rozważania dotyczące czynników biologicznych determinujących nasze zachowanie, jak i czynników społecznych i sytuacyjnych pojawiają się w wielu tekstach – co kształtuje człowieka najmocniej? Jak pracować ze sprawcami? Czy da się wyłapać wcześniej sygnały świadczące o skłonności do popełnienia przestępstwa?

Bardzo duże wrażenie zrobił na nas fragment książki *Niewybaczalne*¹: „Nie wrócił już na lekcje. Poszedł na pola, z palącym ogniem w trzewiach. Jeszcze do niedawna wydawało mu się, że świat nie zawsze jest do końca sprawiedliwy i nie zawsze wynagradza uczciwość, a teraz był o tym przekonany. Rzeczywistość składała się z ofiar i drapieżników. Jedni nieustająco wygrywali, drudzy musieli się pogodzić ze swoim marnym losem. Tamtego dnia, gdy czara goryczy się przelała, Gutek zdecydował, że on także stanie się drapieżnikiem. Najlepszym, jakiego kiedykolwiek widział”.

To decyzja podjęta przez młodego człowieka, który został skrzywdzony. Czy rzeczywiście tak łatwo przekroczyć granicę między byciem pokrzywdzonym a sprawcą?

Potocznie często pojawia się określenie „psychopata”, często w bardzo różnych sprzecznych kontekstach. Jakie cechy dostajemy, kiedy się rodzimy, co kształtują w nas rodzice, a co środowisko? Co motywuje ludzi do przestrzegania prawa? Próba odpowiedzi na te pytania i rozważania dotyczące tych zagadnień zawarte są w rozdziale pierwszym.

Rozdział drugi dotyczy działań na rzecz osób zaginionych. Ta tematyka zawsze pojawia się w ramach *Przypadków kryminalnych*, bowiem za zaginięcie może być odpowiedzialny człowiek, który dopuścił się różnych przestępstw i próbuje pozacierać ślady. Nie istnieje przestępstwo doskonałe, ale niektóre sprawy są bardzo trudne.

Zaginięcia, które przez lata pozostają niewyjaśnione, są trudne dla rodzin. Kiedyś matka zaginionej dziewczyny zapytała, czy ona – jako matka – musi mieć serce z kamienia czy ze stali, skoro tyle lat czeka na wiadomość o swoim dziecku. Sprawa ta najprawdopodobniej jest zabójstwem, a ciało zaginionej pozostaje ukryte. Ból rodzin czekających na odnalezienie osoby bliskiej jest niewyobrażalny.

Nadal istnieje potrzeba wymiany doświadczeń przy zaginięciach – dotycząca zarówno pracy na miejscu zaginięcia, używania technologii i psów do poszukiwań, rozmowy z rodziną zaginionego, korzystanie ze spraw już rozwiązanych pod kątem budowania wersji śledczych, jak i korzystania z pracy psychologa – po to, by wyłapywać sygnały oszukiwania, jak i zrozumieć mechanizmy psychologiczne związane z poczuciem winy, wypieraniem pewnych informacji i zaprzeczania czy też strachem.

W poszukiwaniu bywają zaangażowani dziennikarze, wracają do spraw zapomnianych, ale i takich, które są bardzo medialne, a pomimo to nierozwiązane. Pokazują możliwości, jakie mamy, pracując przy zaginięciach, ale i przypominają sprawy szerokiego gronu osób. Dla jednych to ciekawe informacje o sprawach, dla rodzin ból

¹ I. Janiszewska, *Niewybaczalne*, Czwarta Strona, Poznań 2021, s. 31.

oczekiwania, a dla sprawców może wyrzut sumienia, albo przynajmniej przesłanie, że nie zapomina się o zbrodniach i nie istnieje coś takiego jak zbrodnia doskonała.

Czasami sprawca przestępstwa doskonale się maskuje przez lata. A może to nie doskonała maska, ale fakt, że inni nie chcieli zobaczyć w człowieku z daną pozycją sprawcy i ofiary wpływa na szanse, by sprawiedliwości stało się zadość. Czy można być jednocześnie dobrym i złym? Czy liczą się intencje czy skutki? Jak to rozliczy wymiar sprawiedliwości?

Wśród Autorów publikacji są osoby zaangażowane w walkę z przestępczością, ochronę i pomoc pokrzywdzonym i ich rodzinom. Są to funkcjonariusze służb mundurowych i wymiaru sprawiedliwości, kuratorzy sądowi, członkowie grup poszukiwawczych, dziennikarze, biegli z zakresu nauk sądowych, naukowcy i praktycy z zakresu badania przestępczości. Niektóre teksty mają bardzo naukowy charakter, inne opisują problemy pojawiające się w działaniach faktycznych albo sprawy, które czekają na swoje rozwiązanie. Dlatego niektóre teksty napisane są w rygorze tekstu naukowego, inne w postaci popularnonaukowej lub doniesienia z działań faktycznych. Do Autorów należy także zaliczyć Dariusza Piekarskiego, którego grafiki uzupełniają każdy tekst. Chwila refleksji jest potrzebna, kiedy przychodzi nam rozważyć sprawstwo, winę i karę.

Przy tym wszystkim pamiętać należy, że serial „Dexter” to dobre kino kryminalne, mające wielu fanów. Intrygujący bohater, nietuzinkowa, wręcz prowokacyjna fabuła osadzona w realiach amerykańskiego wielokulturowego społeczeństwa XXI w., znakomite dialogi i silne osobowościowo postaci to walory tego obrazu. Serial „Dexter” to jednak przede wszystkim film, fikcja fabularna. Zarazem film, który ze względu na swą popularność prowokuje do ważnych społecznie dyskusji.

dr Joanna Stojer-Polańska,
dr Paulina M. Wiśniewska

Introduction

The next issue of *Criminal Incidents* is centered around the movie character Dexter. Whilst serving in the police force, Dexter used a pretty controversial method to fight crime. He would eliminate killers who couldn't be convicted by law, as well as those whose crimes remained hidden and were therefore impossible to catch. Only temporarily, because Dexter was very effective in finding and killing bad people. He wasn't, however, doing all that within the bounds of criminal law which he used during his day-to-day job as a forensic blood splatter analyst. He was in fact following a code he and his stepfather Harry had established. Can Dexter's behavior be justified?

The first text in the book discusses the series' plot and its many dilemmas when it comes to perceiving Dexter as either a hero or an antihero. What is a person really like? What do we mean when we say that we know somebody, and do we really know everything we're supposed to know about our loved ones? Why does Dexter act the way he does? Is it the influence of traumatic childhood experiences or the free will of a grown man? Is it possible to act differently in the same situation Dexter was in? Dexter is, of course, merely a fictional character and a starting point to a discussion about perpetration, fault, and punishment.

We judge a person not only through the lens of their actions but also their circumstances. We frequently tend to have a certain image of a perpetrator of a crime. We usually condemn them for their offense but there are situations where we're able to justify their actions or even show sympathy towards them. It often happens when a victim of violence later becomes a perpetrator. When someone experiences violence, it's often likely they too might one day use it. When a child sees their parents use violence as a way of resolving conflicts, violence becomes the only pattern ingrained in its mind. Does this make it any more justifiable? If an offender admits his crime, shows remorse, and submits to rehabilitation, does it mean he's become a whole new person? Is he still considered a criminal? Every story of a crime can be told from both the victim's and the perpetrator's standpoint. Depending on whose version is more convincing, the same case might be looked at differently.

It's hard to define a criminal in a social sense. It seems easier to define one in a legal or penal sense, but we have to be aware that we live amongst criminals, since not all of them have been discovered and prosecuted. How many of them will commit a crime only once, and how many of them will repeat it because their actions haven't been met

with punishment? On the other hand, even people who have been convicted and have served their time can go back to committing crimes. What could ensure that rehabilitation is effective? Is a crime merely one person's choice, or is it a set of circumstances? What if a person is involved in an unfortunate accident? How do we assess things like the level of remorse, the will to right one's wrongs, mitigating and aggravating circumstances, consequences? Oftentimes criminal cases involve many of those.

The so-called dark figure of crime describes incidents that aren't included in crime statistics as well as those that were mistakenly included. A person might refrain from reporting a crime because they're scared or ashamed, or they may feel too helpless to do it. Sometimes a person might be involved in a situation so terrifying it renders them completely hopeless. They're intimidated, afraid, and helpless. It usually happens because of the perpetrator's actions. This kind of state can last ages, especially when the victim is subject to physical or mental abuse. The signs of harm aren't always visible. Sometimes the victim doesn't ask for help or isn't even able to use the help offered to them.

A victim of a crime from the dark figure category is very scared. Scared of the unpredictable perpetrator, who's made them completely dependent through longterm abuse. Scared that nobody will believe them. This is why victims may sometimes act unreasonably, why they stay silent for so long, or why they protect their abusers. Oftentimes, the victim has to protect others because the abuser threatens that they're going to hurt (or even kill) other people - the kids or the family dog. The abuser may also blackmail their victim with suicide. Sometimes nobody sees what's going on. Sometimes everybody sees but no one acts.

Sometimes it's law enforcement agencies and the justice system that don't act when necessary. This happens in particular when it comes to missing people who later turn up dead. When there are no physical traces available, many cases end up getting forgotten, unless they later happen to get re-opened through police X-Files. These types of crimes are usually completely omitted from official crime data or are included under acts defined by Article 189 of the Polish Criminal Code, i.e. "wrongful imprisonment". This is an attempt to hide reality and deal with an issue that formally may seem quite difficult but in actuality might be quite obvious. The book describes cases of disappearances that most likely are actually homicides.

Sometimes the perpetrator's tough childhood or them still being a child causes issues with restoring a sense of justice. On one hand, we expect a criminal justice system that's friendly towards children and doesn't put blame on them, on the other hand, we're well aware that children are capable of committing crimes. Crimes in a social, not legal sense. That in itself is another challenge to face.

Sometimes it happens that a prior conviction influences a person's further life. The book includes a story of two cases: one describes the stigma one man faced despite being rehabilitated, another one talks about an incident where a convicted murderer committed another killing despite people being certain he wouldn't re-offend again. Discussions regarding possible biological, social, and situational factors and the ways

they shape our behavior appear in several texts. Which component has the biggest influence on a person? What's the best way to work with offenders? Is it possible to notice red flags about a person's propensity towards criminality earlier?

An excerpt from the book *The Unforgivable* left a lasting impression on us: "He never returned to class. He went out to the fields with a fire burning in his gut. Not that long ago it seemed to him that the world might not be in fact fair and might not always reward honesty. Now he was certain of that. Reality consisted of predators and prey. The former always kept winning, the latter had to come to terms with its miserable fate. That day was the last straw and Gutek made the decision to become a predator as well, the best predator he'd ever seen." That was a choice made by a young person who had been hurt. Is it really that easy to cross the line between being a victim and a perpetrator? The term *psychopath* often gets thrown around in contradictory contexts. What are the traits we inherit at birth? What things do our parents and our environment mold in us? What motivates people to obey the law? An attempt to answer these questions and discussions regarding these issues are all included in chapter 1.

The second chapter concerns the measures taken regarding missing people. This theme is ever-present in *Criminal Incidents* because a disappearance can in fact be orchestrated by a person who has committed crimes and is now trying to cover their tracks. There's no such a thing as a perfect crime, though some cases are tough to crack. Disappearances that stay unanswered for years are incredibly hard on families. One missing girl's mother asked whether she, as a mother, must have a heart of steel or stone, since she has to wait so many years for any news about her child. Her case is most likely a homicide but the missing girl's body is yet to be found. The pain of families waiting for their loved ones to be found is inexplicable. Missing person cases still involve cooperation in several aspects - they require work directly in the place of disappearance, the usage of technology and K-9 dogs, conversations with the disappeared person's family, drawing from solved cases in order to aid the investigation, as well as consulting psychologists. All these are done to detect signs of deception and to understand the psychological mechanisms behind guilt, denial, contradiction, and fear.

Journalists frequently get involved in searches - they re-investigate forgotten cases as well as those that remain unsolved despite media attention. They present us the possibilities we have when working with disappearances and remind people about those cases. For some, it's a dose of interesting information, for the families it's merely adding to the pain of anticipation. For the perpetrators, it hopefully provokes a pang of guilt or at least serves as a reminder that crimes are never forgotten and there's no perfect crime. Sometimes the perpetrator stays hidden for years. Perhaps it's thanks to some sort of great disguise or the fact that people refuse to accept that a person of a certain status could be the culprit. The third chapter of the book encourages the reader to consider how the perpetrator's and victim's positions influence the possibility of achieving justice. Is it possible to be simultaneously good and bad? Do intentions or consequences matter more? How does the criminal justice system assess that?

The authors of the publication include persons involved in areas such as fighting crime as well as protecting and supporting victims and their families. These are members of law enforcement agencies, parole officers, members of search groups, journalists, legal experts, scientists and practitioners in the field of criminology. Some texts are of a strictly scientific nature, others describe issues within actual activities and unsolved cases. That's why certain texts are written according to the rules of academic papers whilst others are more conventional or include reports from actual activities. Dariusz Piekarski, whose artwork accompanies each text, is of course included as one of the authors. A moment of reflection is necessary when pondering crime, fault, and punishment. At the same time, it's worth noting that *Dexter* is a very decent crime series with many fans. An intriguing protagonist, an unconventional and thought-provoking plot set in the realities of the 21st century multicultural American social landscape, excellent dialogues, and characters with strong personalities are some of the show's qualities. *Dexter* is, however, first and foremost a motion picture, a fictional creation. It is at the same time a show that, owing to its popularity, encourages socially relevant discussions.

Joanna Stojer-Polańska, Ph.D.
Paulina M. Wiśniewska, Ph.D.

Paulina M. Wiśniewska

Casus Dextera –
rzecz o przemianie psychopaty
w człowieka w kontekście społecznym

Wprowadzenie

Dexter to bohater jednego z popularniejszych seriali telewizyjnych o tym tytule, emitowany w stacji Showtime w latach 2006–2013. Jego matka została zamordowana, kiedy miał trzy lata – znaleziono go w kałuży jej krwi w kontenerze przeładunkowym. Chłopca adoptował policjant Harry Morgan, który jako jeden z pierwszych znalazł się na miejscu zbrodni. Starał się swojego przybranego syna wychować najlepiej jak potrafił. Z powodu zauważonych niepokojących skłonności dorastającego chłopaka jego ojczym zwrócił się o pomoc do neuropsychiatry, dr Evelyn Vogel, która specjalizowała się w zaburzeniach psychopatycznych. Pod wpływem lekarki H. Morgan postanowił ukierunkować te mordercze żądze i opracował pod jej dyktando kodeks, wedle którego Dexter, zmuszony wewnętrznym głosem do zabijania, morduje tylko innych zabójców. Nie odczuwa wyrzutów sumienia, nie rozumie uczuć innych ludzi, wykazuje cechy osobowości psychopatycznej. Ale potrafi cieszyć się życiem, pracuje, ma znajomych, spędza czas miło i bez większego stresu oraz bez emocji. Satysfakcję i ulgę przynosi mu tylko zabijanie innych zabójców. Nie czuje się przywiązany do nikogo, jedynie z siostrą ma dobry kontakt. Potem jednak, w zmienionych życiowych okolicznościach, jego psychika poddana zostaje doświadczeniom, które zmieniają go na zawsze. Z psychopaty przeistacza się w czującego, empatycznego człowieka. I cierpi z tego powodu, bo utracił tych wszystkich, którzy byli dla niego ważni i których, jak się okazuje – potrafił kochać całym sercem. Cena, którą zapłacił za bycie człowiekiem, okazała się najwyższa z możliwych. Przemiana ta dokonuje się w ośmiu sezonach 12-odcinkowych, w malowniczym otoczeniu słonecznego Miami.

W artykule przeanalizowane są okoliczności owej transformacji psychopaty w człowieka. Postawiona została teza, że Dexter został poddany manipulacji psychiatry dr E. Vogel oraz ojczyma, a kwestia psychomanipulacji, nie tylko w pedagogice, stanowi duży problem współczesności, a zarazem ciekawą i nie do końca zbadaną dziedzinę nauki. Społeczeństwa i jednostki poddawane są nieustającym procesom psychomanipulacji, właściwie bez tego elementu nie sposób wyobrazić sobie choćby wyborów politycznych. Nie wiadomo, kim stałby się Dexter, gdyby nie proces swojego „prania mózgu”, przeprowadzony przez eksperymentującą na swoich pacjentach ambitną panią neuropsychiatrę. Druga teza zakłada, że miłość to potęga, która przemieni nawet psychopatę w człowieka. Trzecia, że system nie wybacza występowania przeciwko niemu i zasadom współżycia społecznego, nawet na podstawie słusznych przesłanek – w tym przypadku – zwalczania zła i luk w owym systemie. System bowiem toleruje własne luki i niedociągnięcia, zwalcza jednak tych, którzy te luki własnoręcznie próbują łątać. W artykule zarazem został podjęty wątek fascynacji człowieka złem i powodzenia filmów o charakterze kryminalnym, których bohaterami są seryjni zabójcy. Zastosowana metoda badawcza to jakościowa analiza źródeł, literatury i filmu.

Bibliografia

Książki i artykuły w czasopismach

- Abe N., Greene J.D., Kiehl K.A., *Reduced engagement of the anterior cingulate cortex in the dishonest decision-making of incarcerated psychopaths*, „Soc. Cogn. Affect Neurosci.” 2018, 13.
- Ainsworth M.D., Bell S.M., Stayton D.J., *Individual differences in strange-situation behaviour of one-year-olds*, [w:] *The origins of human social relations*, red. H.R. Schaffer, Academic Press, London 1971.
- Ambroziak K., Kołakowski A., Siwek K., *Depresja nastolatków. Jak ją rozpoznać, zrozumieć i pokonać*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2018.
- Baczyński M., Schwertner J., *Zwierzak. Spowiedź policyjnego przykrywka*, Znak, Kraków 2021.
- Bandelow B., *Bestia. Dlaczego zło nas fascynuje*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.
- Bee H., *Psychologia rozwoju człowieka*, Zysk i S-ka, Poznań 2004.
- Beisert M., *Kazirodztwo. Rodzice w roli sprawców*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2004.
- Beisert M., *Mechanizmy rozwoju kazirodztwa w rodzinie*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2002, 1 (1).
- Beisert M., Izdebska A., *Wykorzystanie seksualne dzieci*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2012, 11 (2).
- Berg J.M. et al., *Misconceptions regarding psychopathic personality: implications for clinical practice and research*, „Neuropsychiatry” 2013, 3 (1).
- Berry-Dee Ch., *Rozmowy z psychopatami. Podróż w głąb umysłów potworów*, Czarna Owca, Warszawa 2020.
- Brennan P.A., Mednick S.A., *Genetic perspectives on crime*, „Acta Psychiatrica Scandinavica. Supplementum” 1993, 370.
- Brooks N., Fritzon K., Watt B., Duncan K., Madsen L., *Criminal and Noncriminal Psychopathy: The Devil is in the Detail*, [w:] *Corporate Psychopathy: Investigating Destructive Personalities in the Workplace*, red. K. Fritzon, N. Brooks, S. Croom, Palgrave Macmillan, Cham 2020.

- Brunne H.G. et al., *Abnormal behaviour associated with a point mutation in the structural gene for monoamine oxidase*, „A. Science” 1993, 262.
- Brzezińska A.I., *Tożsamość u progu dorosłości. Wizerunek uczniów szkół ponadgimnazjalnych*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM, Poznań 2017.
- Brzezińska A.I. et al., *Uwarunkowania procesu kształtowania się tożsamości w okresie przejścia z adolescencji do dorosłości*, „Kultura i Edukacja” 2012, 3 (89).
- Bułat K. et al., *Kryminologia. Repetytorium*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
- Byrd A.L., Manuck S.B., *MAOA, childhood maltreatment, and antisocial behavior: meta-analysis of a gene-environment interaction*, „Biological Psychiatry” 2014, 75.
- Całkiewicz M., Ziębiński R., *Kroniki zbrodni. Tajemnicze zaginięcia, seryjni mordercy, sprawy, których do dziś nie udało się wyjaśnić*, Znak, Kraków 2021.
- Chen P., Vazsonyi A.T., *Future orientation, impulsivity, and problem behaviors: A longitudinal moderation model*, „Developmental Psychology” 2011, 47.
- Chojecka J., *Model dla wszystkich? Spory wokół koncepcji szacowania ryzyka recydywy*, „Resocjalizacja Polska” (Polish Journal of Social Rehabilitation) 2014, 7.
- Contrepois A., *Penser l'autonomie*, „Métiers de la Petite Enfance” 2003, 9.
- Cupaioli F.A. et al., *The neurobiology of human aggressive behavior: Neuroimaging, genetic, and neurochemical aspects*, „Prog. Neuropsychopharmacol. Biol. Psychiatry” 2021, 106.
- Czekaj K., *Spoleczna konstrukcja przestępcstwa i przestępczości*, [w:] *Labirynty współczesnego społeczeństwa*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 1998.
- Czerederecka A., Gierowski J., Jaśkiewicz-Obydzińska T., Wach E., *Przedmiot i zakres ekspertyzy psychologicznej*, [w:] *Ekspertyza sądowa. Zagadnienia wybrane*, red. M. Kała, D. Wilk, J. Wójcikiewicz, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Czerederecka A., Jaśkiewicz-Obydzińska T., *Kazirodztwo czy „tylko” konflikt rodzinny – trudności diagnostyczne*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2004, 3 (1).
- Czub M., Matejczuk J., *Rozwój społeczno-emocjonalny w pierwszych sześciu latach życia. Perspektywa jednostki, rodziny i społeczeństwa*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015.
- Daniłowicz W., *Prawo polowania*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- DeLisi M., Vaughn M.G., Beaver K.M., Wright J.P., *The Hannibal Lecter myth: Psychopathy and verbal intelligence in the MacArthur Violence Risk Assessment Study*, „Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment” 2010, 32 (2).
- DeMatteo D. et al., *Statement of concerned experts on the use of the Hare Psychopathy Checklist-Revised in capital sentencing to assess risk for institutional violence*, „Psychology, Public Policy, and Law” 2020, 26.
- Dzierżanowska J., Studzińska J., [w:] idem, *Komentarz do niektórych przepisów Kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Biegli w postępowaniu sądowym cywilnym i karnym. Praktyczne omówienie regulacji z orzecznictwem*, Wolters Kluwer, wyd. II, Warszawa 2019.
- Eichelberger E., *Zdradzony przez ojca*, Wydawnictwo Drzewo Babel, Warszawa 2014.
- Fallon J., *Mózg psychopaty*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2020.
- Fox B., DeLisi M., *Psychopathic killers: A meta-analytic review of the psychopathy-homicide nexus*, „Aggression and Violent Behavior” 2019, 44.

- Friedrich W.N., *Korelaty zachowań seksualnych małych dzieci*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2004, 3 (4).
- Fullam R., Dolan M., *Emotional information processing in violent patients with schizophrenia: association with psychopathy and symptomatology*, „Psychiatry Research” 2006, 141.
- Gierowski J.K., *Motywacja jako przedmiot sądowej diagnozy psychologicznej*, [w:] *Ekspertyza sądowa*, red. J. Wójcikiewicz, Zakamycze, Kraków 2002.
- Gierowski J.K., Sariusz-Skapska M., *Kontrowersje wokół pojęcia psychopatii i jego użyteczności dla psychiatrii i psychologii sądowej*, „Palestra” 2007, 3–4.
- Goffman E., *Instytucje totalne. O pacjentach szpitali psychiatrycznych i mieszkańcach innych instytucji totalnych*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2011.
- Goffman E., *Piętno. Rozważania o zranionej tożsamości*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Gołębiowski J., *Umysł przestępcy. Tajniki profilowania kryminalistycznego*, Mando, Kraków 2021.
- Górecki M., *Pomoc dzieciom krzywdzonym emocjonalnie i zaniedbywanym oraz ich rodzinom. W poszukiwaniu modelu*, [w:] *Zaburzenia rozwojowe dzieci krzywdzonych emocjonalnie. Rozpoznanie i interwencja psychospołeczna w doświadczeniach brytyjskich i polskich*, red. D. Iwaniec, J. Szmagałski, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- Górecki P., *Rola i zadania obrońcy nieletniego w świetle znowelizowanej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, „Prokuratura i Prawo” 2014, 10.
- Górecki P., Stachowiak S., *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
- Grzyb M., *Przestępstwa motywowane kulturowo. Aspekty kryminologiczne i prawnokarne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Grzywa A., Kucmin A., Kucmin T., *Samobójstwa – epidemiologia, czynniki, motywy i zapobieganie. Część I*, „Polski Mercuriusz Lekarski” 2009, 27 (161),
- Hare R.D., *Psychopaci są wśród nas*, Znak, Kraków 2010.
- Hare R.D. et al., *The PCL-R and capital sentencing: A commentary on „Death is different” DeMatteo et al. (2020a)*, „Psychology, Public Policy, and Law” 2020, 26 (4).
- Harwas-Napierała B., Trempała J., *Psychologia rozwoju człowieka. Rozwój funkcji psychicznych*, t. 3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Haś A., Rajtar T., *Dziecko jako podejrzany lub oskarżony w procesie karnym – perspektywa psychologa*, „Problems of Forensic Sciences” 2020, 124 (CXXIV).
- Hildebrand J., de Ruiter C., de Vogel C., *Psychopathy and Sexual Deviance in Treated Rapists: Association with Sexual and Nonsexual Recidivism*, „Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment” 2004, 16.
- Iwaniec D., *The emotionally abused and neglected child*, John Wiley & Sons, New York 1995.
- Iwaniec D., Szmagałski J., *Zaburzenia rozwojowe dzieci krzywdzonych emocjonalnie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2002.
- Izdebska A., *Konsekwencje przemocy seksualnej wobec dzieci*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2009, 8 (4).

- Janiszewska I., *Nietybaczalne*, Czwartha Strona, Poznań 2021.
- Jaśkiewicz-Obydzińska T., Wach E., *Ocena wykorzystywania seksualnego małych dzieci w rodzinie*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2007, 6 (4).
- Jaśkiewicz-Obydzińska T., Wach E., *Opiniowanie psychologiczne osób matoletnich w przypadkach podejrzenia wykorzystania seksualnego*, „Seksuologia Polska” 2015, t. 13, 2.
- Juszczak A., *Rys historyczny przestępczości*, „Security, Economy & Law” 2018, 1 (XVIII).
- Karasowska A., *Korygowanie zaburzeń zachowania w środowisku wychowawczym placówki*, [w:] *Zaburzenia zachowania u dzieci. Teoria i praktyka*, red. idem, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2014.
- Kępiński A., *Rytm życia*, Sagittarius, Kraków 1992.
- Kołąkowski A., *Diagnoza zaburzeń zachowania*, [w:] *Zaburzenia zachowania u dzieci. Teoria i praktyka*, red. idem, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2014.
- Korsak W., *Rok myśliwego Rzecz dla myśliwych i miłośników przyrody*, Artemix, Warszawa 2006.
- Kulesza C., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. II, red. K. Dudka, Warszawa 2020.
- Lasota A., *Responsywność opiekuna a poczucie autonomii dziecka we wczesnym dzieciństwie. Nauki o wychowaniu*, „Studia Interdyscyplinarne” 2017, t. 5, nr 2.
- Lindsay J., *Dzieło Dextera*, Amber, Warszawa 2009.
- Mager K.L., Bresin K., Verona E., *Gender, psychopathy factors, and intimate partner violence*, „Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment” 2014, 5 (3).
- Matczak A., *Zarys psychologii rozwoju*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2003.
- McCuish M.C., Corrado R.R., Hart S.D., DeLisi M., *The role of symptoms of psychopathy in persistent violence over the criminal career into full adulthood*, „Journal of Criminal Justice” 2015, 43.
- Miller J.D., Jones S.E., Lynam D.R., *Psychopathic traits from the perspective of self and informant reports: Is there evidence for a lack of insight?*, „Journal of Abnormal Psychology” 2011, 120.
- Milek K., *Kara kryminalna – środkiem odwetu czy wychowania?*, [w:] *Zachowania przestępcze. Przyczyny i zapobieganie*, red. F. Kozaczuk, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2010.
- Miszewski K., Miałkowska-Kozaryna M., *Dyskusja wokół problemu prizonizacji na kanwie badań własnych*, „Resocjalizacja Polska” (Polish Journal of Social Rehabilitation) 2020, 19.
- Niewiadomska I., *Doświadczana ocena społeczna jako czynnik warunkujący potencjał poprawczy sprawców przestępstw agresywnych*, [w:] *Przestępczość nieletnich*, red. B. Gulla, M. Wysocka-Pleczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.
- Nowakowski K., *Application of emotional intelligence concept in forensic psychology in a context of research on psychopathy*, „Problems of Forensic Sciences” 2016, 105.
- Nowakowski K., Stojer-Polańska J., *Przewidywanie zagrożenia powrotną przestępczością agresywną z perspektywy kryminologiczno-psychologicznej*, „Przegląd Policyjny” 2021, 1 (141).
- Obuchowska I., *Adolescencja*, [w:] *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*, t. 2, red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.

- Oleszkowicz A., Senejko A., *Psychologia dorastania. Zmiany rozwojowe w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.
- Olver M.E. et al., *Reliability and validity of the Psychopathy Checklist-Revised in the assessment of risk for institutional violence: A cautionary note on DeMatteo et al.*, „Psychology, Public Policy, and Law” 2020, 26 (4).
- Olver M.E., Lewis K., Wong S.C.P., *Risk reduction treatment of high-risk psychopathic offenders: The relationship of psychopathy and treatment change to violent recidivism*, „Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment” 2013, 4 (2).
- Pastwa-Wojciechowska B., *Naruszanie norm prawnych w psychopatii. Analiza kryminologiczno-psychologiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2004.
- Poldrack R.A., *Predicting Violent Behavior: What Can Neuroscience Add?*, „Trends Cogn. Sci.” 2018, 22.
- Porter S. et al., *Profiles of psychopathy in incarcerated sexual offenders*, „Criminal Justice and Behavior” 2000, 27 (2).
- Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*, red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Psychologia w postępowaniu karnym*, red. J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska, M. Najda, LexisNexis, Warszawa 2008.
- Psychologia wychowawcza*, red. M. Przetacznik-Gierowska, Z. Włodarski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994.
- Pytka L., *Pedagogika resocjalizacyjna*, Akademia Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2005.
- Raine A., *Biological basis of crime*, [w]: *Crime: Public Policies for Crime Control*, red. J.Q. Wilson, J. Petersilia, ICS Press, Oakland 2002.
- Raine A., *The anatomy of violence: The biological roots of crime*, Pantheon, New York 2013.
- Rajtar T., *Postawy społeczne dziewcząt o niskim i wysokim poczuciu alienacji*, [w:] *Problemy jednostki i rodziny w obszarze stosowania prawa. Aspekty psychologiczne*, red. D. Rode, Difin, Warszawa 2016.
- Rajtar T., Haś A., *Opinie dotyczące demoralizacji nieletnich*, [w:] *Wyzwania psychologa jako biegłego w relacji z wymiarem sprawiedliwości*, red. A. Czerederecka, Wydawnictwo Instytutu Ekspertyz Sądowych, Kraków 2020.
- Rajtar T., Haś A., *Specyfika diagnozy sądowo-psychologicznej w sprawach dotyczących nieletnich*, „Problems of Forensic Sciences” 2019, 120 (CXX).
- Rancew-Sikora D., *Sens polowania Współczesne znaczenia tradycyjnych praktyk na przykładzie analizy dyskursu towieckiego*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.
- Rhee S.H., Waldman I.D., *Genetic and environmental influences on antisocial behavior: a meta-analysis of twin and adoption studies*, „Psychological Bulletin” 2002, 128 (3).
- Ruczaj J., *Doświadczenie żałoby po samobójczej śmierci bliskiego – zagrożenia i metody wspierania pozostawionych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia” 2020, 33 (2).
- Rumpf J., *Krzyknąć, bić, niszczyć*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2008;
- Schaffer R., *Psychologia dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.

- Schiffer B. et al., *Disentangling structural brain alterations associated with violent behavior from those associated with substance use disorders*, „Arch. Gen. Psychiatry” 2011, 68 (10).
- Seks, psychoanaliza i sublimacja w Dexterze, [w:] *Dexter. Taki sympatyczny morderca*, red. D.L. Howard, Helion, Gliwice 2011.
- Siep N., Tonnaer F., van de Ven V., Arntz A., Raine A., Cima M., *Anger provocation increases limbic and decreases medial prefrontal cortex connectivity with the left amygdala in reactive aggressive violent offenders*, „Brain Imaging Behav.” 2019, 13 (5).
- Singer P., *Wyzwolenie zwierząt*, Marginesy, Warszawa 2018.
- Skowrońska K., *Corrida – walka czy okrucieństwo*, [w:] *Kryminologia wobec współczesnych zagrożeń ekologicznych*, red. M. Kotowska, W. Pływaczewski, UWM, Olsztyn 2011.
- Stańdo-Kawecka B., *Wybrane problemy profesjonalizacji organów probacyjnych i klasyfikacji sprawców oddanych pod dozór do grup ryzyka*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, XXXIII.
- Steinborn S., [w:] J. Grajewski, P. Rogoziński, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016.
- Stevenson R.L., *Doktor Jekyll i pan Hyde*, Vesper, Poznań 2007.
- Szczepanik R., *Stawanie się recydywistą. Kariery instytucjonalne osób powracających do przestępstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015.
- Sztuka M., *Szacowanie ryzyka w pracy kuratora. Polskie rozwiązania i ich odpowiedniki w rozwiniętych systemach zachodnich*, [w:] M. Konopczyński, Ł. Kwadrans, K. Stasiak, *Polska kuratela sądowa na przelomie wieków – nadzieje, oczekiwania, dylematy*, Impuls, Kraków 2016.
- Taylor C., *Zaburzenia przywiązania u dzieci i młodzieży. Poradnik dla terapeutów, opiekunów i pedagogów*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2017.
- Tiihonen J. et al., *Genetic background of extreme violent behavior*, „Molecular Psychiatry” 2015, 20 (6).
- Toeplitz-Winiewska M., *Fazy rozwojowe a metody przesłuchania dzieci*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2004, 3 (1).
- Trempała J., *Psychologia rozwoju człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Turner D. et al., *Pharmacological treatment of sexual offenders in German outpatient treatment centers*, „Int. Clin. Psychopharmacol.” 2018, 33 (6).
- Wach B., *Spór o legalizację eutanazji. Przegląd argumentów*, Wydawnictwo Naukowe Silva Rerum, Poznań 2019.
- Wach E., *Falszywe oskarżenia o wykorzystywanie seksualne małych dzieci w rodzinie – analiza czynników psychospołecznych na podstawie wybranych przypadków*, [w:] *Białe plamy w psychologii sądowej*, red. B. Gulla, I. Niewiadomska, M. Wysocka-Pieczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010.
- Westoll A., *Szympany z azylu Fauna. O przetrwaniu i woli życia*, Wyd. Czarne, Wołowiec 2013.
- Więcek-Durańska A., *Odpowiedzialność nieletnich za czyny z art. 10 § 2 k.k. przed sądem rodzinnym i przed sądem karnym – wybrane zagadnienia*, „Prawo w działaniu. Sprawy karne” 2013, 16.

- Wilczyńska A., *Wybrane aspekty diagnozowania i zapobiegania wykluczeniu społecznemu wśród młodzieży*, [w:] *Problemy jednostki i rodziny w obszarze stosowania prawa. Aspekty psychologiczne*, red. D. Rode, Difin, Warszawa 2016.
- Właźlak K., *Spór o zakaz corrida de toros*, „Prokuratura i Prawo” 2019, 6.
- Wojciechowska M., Haś A., Rajtar T., *Opiniowanie sądowo-psychologiczne w sprawach dzieci dotkniętych przemocą*, [w:] *Przypadki kryminalne. Ciemna liczba przestępstw przeciwko bezbronnym*, red. J. Stojer-Polańska, Wydawnictwo Naukowe Silva Rerum, Poznań 2020.
- Yang Y., Raine A., *Prefrontal structural and functional brain imaging findings in anti-social, violent, and psychopathic individuals: A meta-analysis*, „Psych. Res.: Neuroimaging” 2009, 174.
- Zielona-Jenek M., *Podatności dziecka na sugestie matki. Ujęcie relacyjne*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2007, 6 (3).
- Zimbardo P.G., Johnson R.L., McCann V., *Psychologia. Kluczowe koncepcje*, t. 5, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1444 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 53 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 534).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 1964 r. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48 z 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0048&from=PL> (8.05.2021).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2012/13 z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0013&from=PL> (4.05.2021).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=PL> (25.05.2021).

Orzecznictwo

Wyrok Sądu Najwyższego z 2 maja 1935 r., II K 375/35 (OSN 1936/1/2).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 10 grudnia 2014 r., K 52/13, OTK-A 2104/11/118.

Źródła internetowe

Bębenek B., *Piątkowa ciekawostka o...: „Dexter”*, <https://www.gloskultury.pl/piatkowa-ciekawostka-o-dexter/> (20.08.2021).

Co kryje się w mózgu psychopaty? Wystuchaj wykładu online, <https://ug.edu.pl/news/pl/725/kryje-w-mozgu-psychopaty-wysluchaj-wykladu-online> (17.08.2021).

de Barbaro N., *Eksperyment Philipa Zimbardo. Psychologiczna strona zła*, <https://www.focus.pl/artykul/jak-pozostac-dobrym-eksperyment-philipa-zimbardo-psychologiczna-strona-zla> (19.08.2021).

Dexter's Kill List, https://dexter.fandom.com/wiki/Dexter%27s_Kill_List (20.08.2021).

„Dexter” – poznajcie dr Evelyn Vogel, <https://naekranie.pl/aktualnosci/dexter-poznajcie-dr-evelyn-vogel> (19.08.2021).

Dr W. Glac: O tajemnicach mózgu i kontrowersjach wokół badań na zwierzętach, <https://spoleczenstwo.com.pl/dr-w-glac-o-tajemnicach-mozgu-i-kontrowersjach-wokol-badan-na-zwierzetach/> (17.08.2021).

Gadomska H., *„U kobiet objawia się inaczej”. 5 rzeczy, których nie wiemy o psychopatii*, <https://www.focus.pl/artykul/5-rzeczy-ktorych-nie-wiemy-o-psychopatach> (17.08.2021).

Kosakowski M., *Mózg psychopaty – recenzja książki Jamesa Fallona*, <http://neuropsychologia.org/mozg-psychopaty-recenzja-ksiazki-jamesa-fallona> (17.08.2021).

Kovacs N., *Psychopata: człowiek o wielu twarzach. Jak go rozpoznać?*, <https://zdrowie.radiozet.pl/Psychologia/Zaburzenia-osobowosci/Osobowosc-psychopaticzna-czym-sie-charakteryzuje-Cechy-psychopaty> (17.08.2021).

Kroc K., *Psychomanipulacja*, <https://portal.abczdrowie.pl/psychomanipulacja> (19.08.2021).

Nowecka N., *16 najlepszych filmów kryminalnych w historii kinematografii*, <https://www.antyradio.pl/Filmy-i-seriale/Filmy/16-najlepszych-filmow-kryminalnych-w-historii-kinematografii-38142> (17.08.2021).

Nowecka N., *Najlepsze seriale kryminalne w dziejach kina. 11 produkcji, które musicie obejrzeć [LISTA]*, <https://www.radiozet.pl/Seriale/Najlepsze-seriale-kryminalne-w-dziejach-kina-11-produkcji-ktore-musicie-obejrzec-LISTA> (17.08.2021).

Orlicka R., *„Dexter” dostanie lepszy finał? Twórcy chcą naprawić zakończenie*, <https://www.radiozet.pl/Seriale/Dexter-dostanie-lepszy-final-Tworcy-chca-naprawic-zakonczenie> (19.08.2021).

Polskie Archiwum X #6: *Tajemnicza śmierć Jakuba Schimandy*, <https://www.youtube.com/watch?v=xODy6htZ-mk> (1.10.2021).

Polskie Archiwum X #18: *Tajemnicza śmierć Marka Kapla. „Nie wymyśliłaby tego nawet Agatha Christie”*, <https://www.youtube.com/watch?v=JYumHLM-JhY> (1.10.2021).

- Polskie Archiwum X #22: *Zaginięcie Joanny Rosiak. Czy Jan zabrał tajemnicę do grobu?*, <https://www.youtube.com/watch?v=-vtMvanMmHw> (1.10.2021).
- Polskie Archiwum X #27: *Kobiety, które niosły śmierć. „Powiedziałem: tylko prawda panią wyzwoli”*, <https://www.youtube.com/watch?v=BS7u0cKLhdo> (1.10.2021).
- Polskie Archiwum X #29: *Morderstwo z miłości do matki*, <https://www.youtube.com/watch?v=ZHoKHYPg9w0> (1.10.2021).
- Rewizja prawa do milczenia (Miranda Law)*, <https://antykorupcja.gov.pl/ak/retrospekcje/retro/6566,Rewizja-prawa-do-milczenia-Miranda-Law.html> (20.08.2021).
- Słowik A., *Najgorsze zakończenia seriali. „Dexter” i „Gra o tron” to nie wszystko! O tych finałach widzowie chcieliby zapomnieć*, <https://www.telemagazyn.pl/artykuly/najgorsze-zakonczenia-seriali-dexter-i-gra-o-tron-to-nie-wszystko-o-tych-finalach-widzowie-chcieliby-zapomniec-85666.html> (19.08.2021).
- Umysł psychopaty*, <http://www.psychologia.edu.pl/obserwatorium-psychologiczne/1662-umysl-psychopaty.html> (17.08.2021).
- Walczak-Żochowska A., *Opinia na temat projektu nowelizacji Kodeksu karnego (art. 10 k.k. – Zasady odpowiedzialności nieletnich)*, [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/95B24B49BF882262C12573080036F112/\\$file/ppc_5.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/95B24B49BF882262C12573080036F112/$file/ppc_5.pdf) (22.04.2021).
- Wiśniewska K., Wolny M., *Mój Prawnik. Moje Prawa. Dostęp dzieci do pomocy obrońcy*. Raport Krajowy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, 2017, https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2017/06/MLMR_PL_FIN.pdf (8.05.2021).
- <https://swps.pl/my-uniwersytet/aktualnosci/konferencje-i-seminaria/23612-ciemna-liczba-przestepstw-oblicza-dextera-czyli-dyskusja-nad-sprawstwem-wina-i-kara> (13.07.2021).
- <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000060069/U/D20000069Lj.pdf> (21.03.2021).
- https://dexter.fandom.com/wiki/Rita_Morgan (19.08.2021). https://en.wikipedia.org/wiki/Rita_Bennett (19.08.2021).
- https://pl.wikiqube.net/wiki/Rita_Bennett (19.08.2021).
- https://dexter.fandom.com/wiki/Debra_Morgan (19.08.2021).
- https://dexter.fandom.com/wiki/Evelyn_Vogel (19.08.2021).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Hannah_McKay (19.08.2021).
- https://dexter.fandom.com/wiki/Hannah_McKay (19.08.2021).
- [https://walki psów \(dinoanimals.pl\)](https://walki-psow(dinoanimals.pl)) (2.08.2021).
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Debra_Morgan (19.08.2021).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Debra_Morgan (19.08.2021).
- <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/jak-zmieniało-sie-zaufanie-do-policji-w-latach-2017-2020/> (15.08.2021).
- <https://konkret24.tvn24.pl/polska,108/skarg-na-zachowanie-policjantow-jest-wiecej-czy-mniej-zalezy-kto-liczy,1052267.html> (1.08.2021).
- <https://cpoz.policja.pl/cha/aktualnosci/5482,VI-Ogolnopolskie-Manewry-Poszukiwawczo-Ratownicze-Czerwony-Bor-2019-cwiczenia-zo.html> (15.10.2021).

Zakątek Weteranów

Jako pierwsi w Polsce stworzyliśmy **dom dla psów i koni**, które po latach ciężkiej pracy w służbach mundurowych przeszły w stan spoczynku.

Jeśli chciałbyś **zostać naszym wolontariuszem lub wspomóc nas finansowo**, zapraszamy Cię do udziału w tym niezwykłym przedsięwzięciu!

Jak nas wspomóc?

Wolontariat:

tel: 662-416-147 / 796-966-628
biuro.zakatekweteranow@gmail.com

Wsparcie finansowe:

- Bank PEKAO SA 53 1240 3246 1111 0010 7204 2668
- PAYPAL: biuro.zakatekweteranow@gmail.com
- pomagam.pl/zakatekweteranow.

Zawsze z dopiskiem „**dla Zakątka Weteranów**”

KRS: 0000726652

Stowarzyszenie „Zakątek Weteranów”, 62-330 Nekla, Gierłatowo 8a
NIP: 7891763937 / Regon: 366425486, KRS: 0000726652

Stowarzyszenie
„Zakątek Weteranów”

Poszukiwanie charakteru sprawcy w czynie przestępnym na podstawie przypadków opiniowania sądowo-psychologicznego, ścigania i osądzania sprawców, czy poszukiwania osób zaginionych często wymyka się statystykom kryminalnym, budując ciemną liczbę przestępstw. Niektóre sprawy nigdy nie znajdują swojego wyjaśnienia, a inne dopiero po latach. Dlatego niezwykle trafne wydają się być słowa Redaktorki tomu o tym, że „lekceważenie istnienia ciemnej liczby jest próbą zaklinalnia rzeczywistości”

dr hab. Aleksandra Wentkowska, prof. UŚ

Pomimo że nie znajdziemy w tej lekturze prostych rozwiązań i odpowiedzi, to jednak postawione w niej tezy i pytania zmuszają do głębszej analizy i refleksji. Zarówno nad kondycją naszego sumienia, jak i kondycją współczesnych organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości. Zachęcają też do dalszej dyskusji, dotyczącej narzędzi i metod, stosowanych w celu skutecznego zapobiegania i wykrywania przestępczości, trudności wynikających z procesu dowodowego, a także resocjalizacji sprawców, również tych nieletnich.

**mł. insp. Małgorzata Puzio-Broda,
radca w Wydziale Poszukiwań i Identyfikacji Osób Biura Kryminalnego KGP**

**SILVA
RERUM**

**Uniwersytet
SWPS**

Wydawnictwo Naukowe SILVA RERUM

www.wydawnictwo-silvarerum.eu